Archwilio Cymru
Audit Wales

Cyngor Sir Powys – Crynodeb Archwilio Blynyddol 2025

Dyddiad cyhoeddi: Chwefror 2026

Cynnwys

Cynnwys	2
Cyflwyniad	4
Cipolwg ar eich archwiliad	5
Canfyddiadau archwilio cyfrifon	7
Canfyddiadau archwilio perfformiad	9
Ansawdd archwilio	12
Gwybodaeth bellach	13

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Ni dderbynnir unrhyw atebolrwydd gan yr Archwilydd Cyffredinol, Swyddfa Archwilio Cymru na staff Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw ddibyniaeth ar y ddogfen hon neu ddefnydd arall ohoni gan unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na gweithiwr arall yn rhinwedd eu swydd unigol, neu unrhyw ddefnydd gan unrhyw drydydd parti.

I gael rhagor o wybodaeth, neu os oes angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau arnoch mewn fformat a/neu iaith arall, cysylltwch â ni dros y ffôn ar 029 2032 0500, neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae’r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cyflwyniad

Adrian Crompton

Archwilydd Cyffredinol Cymru

Mae'n bleser gennyf rannu fy Nghrynodeb Archwiliad Blynyddol ar gyfer Cyngor Powys (y Cyngor). Mae'n crynhoi'r prif ganfyddiadau o'm gwaith archwilio yn 2025 a gynhaliwyd i gyflawni fy nghyfrifoldebau o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Rhoddais farn ynghylch a oedd y cyfrifon wedi'u paratoi'n briodol, ac a oeddent yn rhoi darlun gwir a theg, ym mhob agwedd berthnasol.

Mae fy nhîm archwilio hefyd wedi asesu a yw'r Cyngor wedi gwneud trefniadau priodol ar gyfer sicrhau economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wrth ddefnyddio adnoddau, ac wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Wrth wneud hynny, mae fy nhîm archwilio wedi adolygu trefniadau comisiynu, craffu, llywodraethu a rheoli risg. Fel y nodir yn fy nghynllun archwilio, mae'r adolygiadau hyn wedi'u cynnal yn unol â'r Safonau Sefydliad Rhyngwladol y Goruchaf Sefydliadau Archwilio (INTOSAI).

Mae canfyddiadau manwl yr archwiliad ar gyfer pob un o fy adolygiadau wedi'u nodi yn yr adroddiadau priodol y mae fy nhîm archwilio wedi'u cyflwyno drwy gydol y flwyddyn. Mae'r adroddiadau archwilio perfformiad ar gael ar wefan Archwilio Cymru a cheir rhagor o ddolenni yn y crynodeb.

Dylid rhannu'r Crynodeb Archwilio Blynyddol â'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu. Yna byddaf yn sicrhau bod y crynodeb ar gael i'r cyhoedd ar wefan Archwilio Cymru.

Hoffwn ddiolch yn fawr iawn i swyddogion y Cyngor am eu cymorth a'u cydweithrediad drwy gydol fy archwiliad.

Cipolwg ar eich archwiliad

Cefais y cyfrifon drafft ar 30 Mehefin 2025 yn unol â’r terfyn amser statudol. Roedd ansawdd y cyfrifon drafft a'r papurau gwaith yn foddhaol.

Rhoddais farn ddiamod ar y cyfrifon cyn y terfyn amser statudol o 31 Hydref 2025. Nid oedd unrhyw gamddatganiadau nas cywirwyd yn y cyfrifon. Nid oedd unrhyw faterion arwyddocaol eraill i'w nodi, ond gwnes i gynnwys rhai ystyriaethau i'r Cyngor eu hystyried wrth gyflwyno datganiadau ariannol y blynyddoedd i ddod o fewn y terfynau amser statudol byrrach.

Canfu fy ngwaith archwilio perfformiad fod diffyg eglurder ymhlith swyddogion ac aelodau ynghylch pwrpas a gwerth y swyddogaeth graffu yn tanseilio ei heffeithiolrwydd. Canfûm hefyd nad oes gan y Cyngor drefniadau i sicrhau ei hun ei fod yn sicrhau gwerth am arian yn gyson wrth gomisiynu gwasanaethau. Er bod y Cyngor wedi cryfhau ei drefniadau rheoli risg, mae angen cryfhau agweddau ar ei ddull gweithredu o hyd. Deuthum i’r casgliad hefyd nad yw trefniadau llywodraethu’r Cyngor yn cefnogi’n llawn y newidiadau y mae am eu cyflawni drwy ei ddull Powys Gynaliadwy.

Gwnaeth fy nhîm archwilio argymhellion i'r Cyngor ym mhob un o'r adolygiadau. Roedd y rhain yn cynnwys cryfhau ei drefniadau ar gyfer nodi, rheoli ac adrodd ar risgiau. Cyhoeddais hefyd argymhellion i'r Cyngor i sefydlu trefniadau comisiynu a chyd-ddealltwriaeth o werth strategol a phwrpas y swyddogaeth graffu. Roedd fy argymhellion ynghylch y trefniadau llywodraethu i gefnogi Powys Gynaliadwy yn cynnwys gwella'r canlynol:

- blaenraglen waith;
- amseroldeb ac argaeledd adroddiadau a chofnodion;
- eglurder adrodd;

yn ogystal â gwella trefniadau ar gyfer monitro cynnydd newidiadau i wasanaethau, a'u heffaith a'u canlyniadau.

Mae rhywfaint o waith ar ôl o fy Nghynllun Archwilio dyddiedig Ebrill 2025. Mae fy nhîm yn disgwyl cwblhau'r gwaith hwn erbyn mis Mehefin 2026.

Canfyddiadau archwilio cyfrifon

Mae paratoi cyfrifon blynyddol yn rhan hanfodol o ddangos stiwardiaeth arian cyhoeddus. Mae'r cyfrifon yn dangos perfformiad ariannol y sefydliad ac yn nodi ei asedau net/cronfeydd wrth gefn, cyfanswm yr incwm a'r gwariant cynhwysfawr, a'i lif arian parod. Mae fy archwiliad blynyddol o'r cyfrifon hynny yn rhoi barn ynghylch a gafodd y cyfrifon eu paratoi'n briodol ac a oeddent yn rhoi golwg wir a theg, ym mhob agwedd berthnasol.

Disgrifir fy nghyfrifoldebau wrth archwilio'r cyfrifon yn fy nghyhoeddiadau Datganiad o Gyfrifoldebau sydd ar gael ar wefan Archwilio Cymru.

Cyflwynwyd y cyfrifon drafft i'w harchwilio ar 30 Mehefin. Roedd hyn yn unol â’r terfyn amser a osodwyd gan Lywodraeth Cymru. Roedd ansawdd y cyfrifon drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio yn foddhaol ar y cyfan.

Fy marn archwilio

Rhaid i mi roi gwybod am faterion sy'n codi o'm gwaith i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu i'w hystyried cyn i mi gyhoeddi fy marn archwilio ar y cyfrifon. Nodais y materion hyn yn fy Adroddiad Archwiliad o Gyfrifon i'r Pwyllgor Llywodraethu ar 23 Hydref 2025.

Cywirdeb y paratoi

Gwnaed wyth newid i'r cyfrifon drafft yn deillio o'm gwaith archwilio.

Nid oedd unrhyw gamddatganiadau nas cywirwyd.

Nid oedd unrhyw faterion arwyddocaol eraill i'w nodi, ond gwnes i gynnwys rhai ystyriaethau i'r Cyngor eu hystyried wrth gyflwyno datganiadau ariannol y blynyddoedd i ddod o fewn y terfynau amser statudol byrrach.

Ni nododd fy ngwaith unrhyw wendidau perthnasol mewn rheolaethau mewnol, ond gwnes i dri argymhelliad a oedd yn ymwneud â symleiddio strwythur codio'r system gyllid, a dau a oedd yn ymwneud â gwelliannau y gellid eu gwneud i reolaethau TG. Caiff cynnydd yn erbyn yr argymhellion hyn ei fonitro yn ystod archwiliad y flwyddyn nesaf.

Paratowyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol ac â'm gwybodaeth i am y Cyngor.

Deuthum i'r casgliad bod cyfrifon y Cyngor wedi'u paratoi'n briodol ac yn gywir yn eu hanfod a rhoddais farn archwilio ddiamod arnynt.

Cwblhau'r archwiliad

Cyhoeddais y dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o gyfrifon 2024-25 wedi'i gwblhau ar 28 Hydref 2025.

Ardystio grantiau

Yn ogystal â'm cyfrifoldebau dros archwilio cyfrifon y Cyngor mae gennyf gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau a ffurflenni grant.

Nid yw'r gwaith hyd yma wedi nodi unrhyw broblemau sylweddol.

Ar adeg yr adroddiad, roedd fy nhîm archwilio yn dal i wneud gwaith grantiau yn y Cyngor. Mae'r gwaith hwn i fod i gael ei gwblhau erbyn Mehefin 2026.

Canfyddiadau archwilio perfformiad

Trefniadau comisiynu

Edrychodd fy nhîm ar sut mae trefniadau comisiynu'r Cyngor yn cymhwyso ystyriaethau gwerth am arian ac egwyddor datblygu cynaliadwy.

Canfûm nad oes gan y Cyngor drefniadau cynhwysfawr i sicrhau ei hun ei fod yn sicrhau gwerth am arian yn gyson pan fydd yn comisiynu gwasanaethau. Fodd bynnag, gwelsom fod rhai elfennau allweddol o drefniadau ar waith mewn rhai meysydd gwasanaeth.

Gwnes i dri argymhelliad yn canolbwyntio ar sefydlu trefniadau comisiynu, sicrhau cydymffurfiaeth â'i drefniadau comisiynu a chyflwyno adolygiad rheolaidd o drefniadau comisiynu'r Cyngor.

Adolygiad o drefniadau rheoli risg corfforaethol

Ystyriodd fy nhîm a yw trefniadau rheoli risg corfforaethol y Cyngor yn cefnogi cyflawniad ei amcanion strategol.

Gwelais fod y Cyngor wedi gwneud gwelliannau i'w fframwaith rheoli risg yn 2023. Mae uwch-arweinwyr yn hyrwyddo diwylliant cadarnhaol o amgylch rheoli risg. Adlewyrchir hyn mewn trafodaethau rheolaidd ynghylch risgiau mewn cyfarfodydd Uwch-dîm Arwain (UDA) a pherfformiad gwasanaeth. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio (PLIC) wedi dechrau canolbwyntio mwy ar effeithiolrwydd rheoli risg yn y Cyngor ac yn ymgymryd â rhaglen dreigl o adolygiadau 'archwilio dwfn'. Rydym wedi nodi rhai meysydd i'w gwella i gefnogi'r Cyngor i ddangos ymhellach y cydlyniad rhwng rheoli risg a chyflawni ei amcanion strategol. Mae'r rhain yn cynnwys dangos bod risgiau'n gyson yn cyd-fynd â'r tri amcan strategol – Cryfach, Tecach, Gwyrddach – sydd wedi'u cynnwys yn ei Gynllun Cydraddoldeb Corfforaethol a Strategol 2023-2027. Yn gadarnhaol, mae'r Cyngor wedi diffinio ei lefelau archwaeth a goddefgarwch risg, a gall adeiladu ar hyn drwy gyfathrebu'n glir ble a pham mae risgiau penodol y tu allan i'w sgoriau targed. Bydd hyn hefyd yn helpu'r Cyngor i nodi effaith camau rheoli ar y risgiau a nodwyd ganddo.

Gwnes i bedwar argymhelliad yn cwmpasu nodi, rheoli, monitro ac adrodd ar risgiau, yn ogystal â gwerthusiad y Cyngor o'i drefniadau.

Adolygiad o Drefniadau Craffu

Edrychodd fy nhîm ar effeithiolrwydd trefniadau craffu’r Cyngor ac asesodd gynnydd y Cyngor o ran mynd i’r afael ag argymhellion blaenorol ynghylch ei drefniadau craffu.

Gwelais fod diffyg eglurder ymhlith swyddogion ac aelodau ynghylch pwrpas a gwerth y swyddogaeth graffu yn tanseilio ei heffeithiolrwydd.

Gwnes i ddau argymhelliad yn canolbwyntio ar sefydlu cyd-ddealltwriaeth o werth a phwrpas strategol y swyddogaeth graffu a gwerthuso gwerth am arian.

Trefniadau llywodraethu i gefnogi Powys Gynaliadwy

Edrychodd fy nhîm ar drefniadau llywodraethu'r Cyngor. Gwnaethom ystyried i ba raddau y mae'r trefniadau hyn yn cefnogi ei ddull 'Powys Gynaliadwy'.

Gwelodd fy nhîm nad yw trefniadau llywodraethu’r Cyngor yn cefnogi’n llawn y newidiadau y mae am eu cyflawni drwy ei ddull Powys Gynaliadwy. Dyma’r gwendidau yn y trefniadau:

- esboniad cyfyngedig yng nghynllun corfforaethol y Cyngor o beth yw Powys Gynaliadwy a sut mae'n cyd-fynd â'i amcanion corfforaethol;
- nid yw'r Cyngor wedi diweddaru ei gyfansoddiad mewn modd amserol;
- nid yw blaenraglenni gwaith ar gyfer pwyllgorau yn gynhwysfawr;
- mae adroddiadau’r pwyllgor yn aml yn cael eu cyhoeddi'n hwyr;
- nid yw adroddiadau ar newidiadau arfaethedig i wasanaethau a'u heffeithiau bob amser wedi'u nodi'n glir nac yn dangos yn llawn sut mae dull Powys Gynaliadwy yn cael ei gymhwyso;
- nid yw adroddiadau bob amser yn cael digon o amser paratoi er mwyn galluogi gwaith craffu effeithiol;
- mae'r wybodaeth a ddefnyddir i fonitro cynnydd ac asesu effaith a chanlyniadau newidiadau i wasanaethau yn gyfyngedig.

Roedd y Cyngor eisoes wedi dechrau cymryd camau i fynd i'r afael â rhai o'r gwendidau llywodraethu a nodwyd.

Gwnes i wyth argymhelliad i'r Cyngor i gryfhau ei drefniadau llywodraethu. Mae'r argymhellion hynny'n ymwneud â'r canlynol: cadw dogfennaeth gorfforaethol allweddol yn gyfredol; sicrhau rhaglennu gwaith effeithiol ar gyfer y dyfodol; gwella amseroldeb ac argaeledd adroddiadau a chofnodion; a gwella'r trefniadau ar gyfer monitro cynnydd newidiadau i wasanaethau, a'u heffaith a'u canlyniadau.

Gwaith archwilio perfformiad ar y gweill

Ar adeg yr adroddiad, roedd yr adolygiadau canlynol o Gynllun Archwilio 2025 yn mynd rhagddynt yn y Cyngor:

- Seiberddiogelwch
- Thematig – Recriwtio a Chadw Staff
- Datblygu Economaidd

Yn ogystal â'r adolygiadau uchod, byddwn hefyd yn cyhoeddi ein hadolygiad rhanbarthol o Drefniadau Gofal Heb ei Drefnu ar draws Iechyd a Llywodraeth Leol.

Ansawdd archwilio

Mae ein hymrwymiad i ansawdd archwilio yn Archwilio Cymru yn absoliwt. Credwn fod ansawdd archwilio yn ymwneud â gwneud pethau'n iawn y tro cyntaf.

Rydym yn defnyddio tair llinell o sicrwydd i ddangos sut rydym yn cyflawni hyn. Rydym wedi sefydlu Pwyllgor Ansawdd Archwilio i gydlynu a goruchwylio'r trefniadau hynny. Rydym yn craffu'n annibynnol ar ein gwaith gan Sefydliad Cyfrifwyr Siartredig Cymru a Lloegr, ac mae Cadeirydd y Bwrdd yn gweithredu fel cyswllt â'n Bwrdd ar ansawdd archwilio. I gael rhagor o wybodaeth gweler ein Hadroddiad Ansawdd Archwilio 2024.

Ein Pobl

- Dewis y tîm cywir
- Defnyddio arbenigwyr
- - Goruchwyliaeth ac adolygu

Trefniadau ar gyfer sicrhau ansawdd archwilio Dewis y tîm cywir

- Platfform archwilio
- Moeseg
- Canllawiau
- Diwylliant
- Dysgu a datblygu
- Arweinyddiaeth
- Cymorth technegol

Sicrwydd annibynnol

- Adolygiadau Ansawdd Allanol
- Adolygiadau â thema
- Adolygiadau oer
- Dadansoddiad o wraidd y broblem
- Adolygiad gan gymheiriaid
- Pwyllgor Ansawdd Archwilio
- Monitro allanol

Gwybodaeth bellach

Mae gan Archwilio Cymru amrywiaeth o wybodaeth arall i gefnogi gwaith craffu ar gyrff cyhoeddus yng Nghymru, ac i barhau i wella'r gwasanaethau mae'n eu darparu i bobl yng Nghymru.

Ewch i'n gwefan i weld:

Ein cyhoeddiadau sy'n ymdrin â'n gwaith archwilio mewn cyrff cyhoeddus.

Gwybodaeth am ein gwaith sydd ar ddod a'n rhaglen waith ar gyfer archwilio perfformiad.

Offer data i'ch helpu i ddeall tueddiadau gwariant cyhoeddus yn well.

Manylion ein gwaith a digwyddiadau Arfer Da gan gynnwys rhannu arferion sy'n dod i'r amlwg a mewnwelediadau o'n gwaith archwilio.

Ein cylchlythyr sy'n rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i chi'n rheolaidd am ein gwaith archwilio gwasanaethau cyhoeddus, arfer da, a digwyddiadau.

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.